

Marlin Adorján:

A MÚZEUMKERT ÉS KÖRNYÉKE

Nemzeti múzeumunk, a Bécsből Pestre költözött és itt második hazára talált Pollack Mihálynak, kora egyik legkiválóbb építőművészeinek hatalmas alkotása 1847-re készült el. Tíz éven át épült, de még közel két évtizednek kellett elmúlnia addig, amíg méltó környezetbe jutott. Szomszédságában gondozatlan kertek, rozoga viskók, szeméttel telezsórt üres telkek voltak, amelyek csavargók tarka hada tanyázott és ahol utcagyerekek szerencsejáték- és verekedés mellett egyidőben azzal is szórakoztak, hogy parittyájukkal a múzeum újonnan berakott ablaktábláit sorra betörték.

«Van egy ucca tövében a Nemzeti Múzeumnak — állott 1846 nyarán a «Nemzeti Újság»-ban — és ezen a néptelen és sötét uccában egyetlen lámpa sem ég; pedig ott annyi éjjeli madár tartózkodik, hogy ha a városi rendőrség oda egyszer lesétálni méltóztatnék, bizonyosan annyi csavargót szedhetne össze, amennyivel jó darabig kényelmesen beérhetné. Meg nem foghatjuk, miképp kerülhet el eddigéig ezen tanya a rendőrség figyelmét; saját szemünkkel még alig 9 óra tájban láttuk,

miként bujkálnak a Múzeumot kerítő új- s ó-fal közti jókora résen át ki- s be- s miként füttventgetnek egymásra kívül s belül, jelül hogy préda érkezik. Tegyük veszélytelenné ezt az uccát is, hisz ez úgyis a rendőrség szigorú kötelezettsége.»

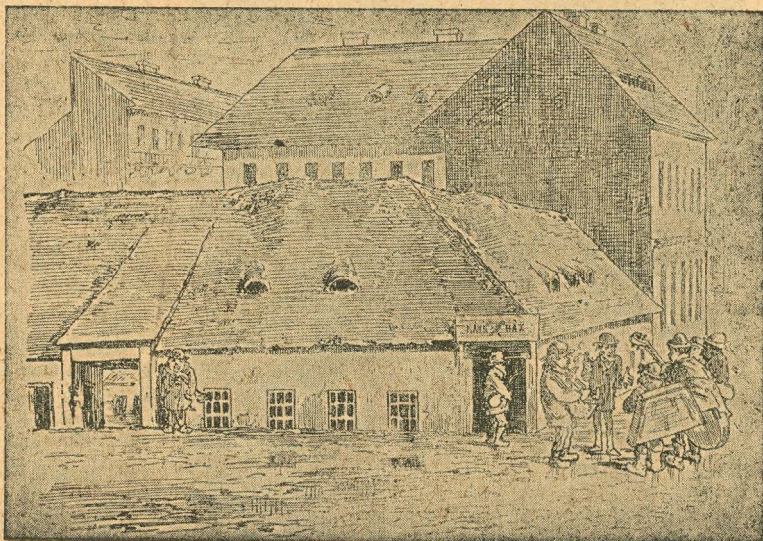
A múzeumkert tőszomszédságában, a Széna-téren (a mai Kálvin-téren) volt a földszintes, rozszant «Két Pisztoly» vendégfogadó, kocsmá és kávéház sok» nehéz legény» hirhedt ta-

lálkozóhelye, akik onnan sötét útjaikra indulva évtizedeken át veszélyeztették a környék közbiztonságát. A régi Pestnek ez a szégyenfoltja csak 1872-ben tűnt el; helyét a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület ma is álló bérháza, a nagy Ybl Miklós alkotása foglalta el bár egyidőben az a terv is felmerült, hogy háromemeletes nagy szálloda kerüljön oda.

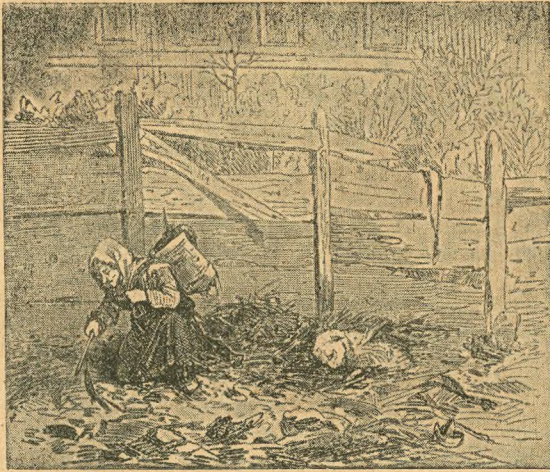
*

A «Két Pisztoly» melletti köz, a későbbi Múzeum-utca teljes hosszában 1862-ben nyílt meg, de még 1870 körül is sötét, rossz hírű síkatornak ismerték, amelyen éjjel nem volt ajánlatos egyedül végigmenni.

A múzeumkert — egykoron a Batthyányi grófok kertje — 1863-ig csak elől, homlokzaton volt vaskerítéssel ellátva; többi oldalán toldott-foldott deszkakapalánk éktelenkedett. E dísztelen állapotról «Kaktusz» aláírással az «Ország Tükré» című folyóiratban 1867. május 10-én epés helyszínrájt jelent meg. «Pest egyik legnagyobb nevezetessége — írta egyebek között Kaktusz — minden kétségen kívül a Nemzeti Múzeum. A kolosszális épületet jól rendezett árnyas fasorokkal, sétányokkal, ritka fajú virágokkal, kutakkal és szobrokkal díszített kert övezi. Igaz, hogy

Fent: az új Festetich-palota — lent a régi «Két pisztoly»

A múzeum kerítése — Közbiztonság a múzeum környékén

mindezt csak a képzelődés csodás szemüvegén lehet meglátni, de mit tesz az, ez nem kerül sok kiadásba.

E kertet három oldalról — mert az országútra (ma: Múzeum-körút) néző részt minden eredetiség nélküli csúf vasrácszat képezi mindenkit méltán ámulatba ejtő kerítés övezi, könnyed, karcú deszkaszálakból, melyek valaha a főépület készítése alkalmával állványi minőségű rabszolgaságban szenvedtek. E kerítés első pillanatra nem sokat különbözik az útszéli csárdák kerítéseitől. Ugyanazon szemétdomb-alakú mesterséges halmocskák, sűrű dudvák a mindennemű és rangú naplopók, sőt egyebet lopók számára is. Nem léphet a kertbe idegen, hogy megütdöve bámulatba ne essék az itt hallott, látott, sőt szagló érzékeit is csiklandoztató tapasztalatok felett!

«Kaktusz» különös írói álnév alatt Horváth Lajos pápai hírlapíró és szerkesztő s az ottani jogakadémia tanára, utóbb szolgabíró rejtőzött, akinek soraihoz a jól értesült pesti szerkesztő a következő megjegyzést fűzte: «Kaktusz úr igen keserű; e. disztelen és valóban botrányos kerítés még e nyár folyamán díszes vasrácszattal fog felcseréltetni».

A «Hölgyfutár»-ban állott 1850 tavaszán: «Múzeumunk terén sétány terveztetik»; ám a sétány munkálataihoz csak 1854 áprilisában kezdtek hozzá. És a hatvanas évek közepén zöld gyeptályaival, lombosodó fáival, sűrű bokraival, padjával már a közönség kedvelt, látogatott séta- és pihenőhelye volt a gondozott kert, ahol elsőként Kazinczy és Berzsenyi kaptak 1864-ben szobrot. A múzeumkert 1852-től egy évtized alatt egyetlen fűzfából, mely a bentállott kút mellett szomorodott, lett viruló nagy parkká. És ezidőtájt rohamos fejlődésnek indult a múzeumkert környéke is; eltűntek a rozszant, földszintes kunyhók, az üres telkek és helyükön egyik palota a másik mellett nőtt ki gyors egymásutánban a földből.

*

Prónay Albert báró 324 öles telkén, ahol előbb a Nautmann-féle szűk kis lovarda állott, Szapáry Antal gróf kezdeményezésére alakult részvénytársaság 120 ezer forint alaptőkével 1857-ben félév alatt felépíttette a Nemzeti Lovardát, amelynek meghívott díszes közönség jelenlétében 1858 január 7-én délelőtt volt az ünnepélyes megnyitása. Pályáján Wenckheim Béla báró, Keglevich Béla gróf és Be-

niczky Ferenc, az akkori Pest előkelő világának hangadó fiatal gavallérjai, utóbb a közelet vezető szereplői szálltak először nyeregbe.

Néhány évvel utóbb, a hatvanas évek elején épült a lovarda közvetlen szomszédságában Károlyi Alajos grófnak, a monarchia hajdani berlini nagykövetének palotája azon a telken, amelyet Galgóczy Károly írótól vett meg 7000 forintért. Az 1889-ben elhunyt főúr végső akarata szerint ez a palota soha el nem idegeníthető, annak a múzeum-utcai oldalon végighúzódó nagy kerttel együtt mindég a Károlyi-nemzetség nevét kell viselnie.

Ismét valamivel később az Eszterházy — akkor még Ötpacsirta — utca sarkán Festetics grófnak, az Országos Gazdasági Egyesület elnökének palotája került tető alá. Mindhárom épületnek: a lovardának és a francia, illetve olasz renaissance-stílusban épült két főúri palotának ugyancsak Ybl Miklós volt nagyszerű tervezője.

És teljesen kiépülvén a Múzeum-utca is, környékével, nem régen még Pest egyik legsötétebb, legelhanyagoltabb vidékével Budapest mágnásnegyedévé, azzá az előkelő, finom városrészévé nőtte ki magát, amelynek ma ismerjük.

Morlin Adorján